

Bartoněk, Antonín

Substantiva 1. deklinace v mykénské řečtině

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1988, vol. 37, iss. E33, pp. [21]-32

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109189>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ANTONÍN BARTONĚK

SUBSTANTIVA 1. DEKLINACE V MYKÉNSKÉ ŘEČTINĚ

Ve dvou starších číslech SPFFBU jsem se pokusil o zpracování jazykového materiálu mykénské 3. deklinace (Bartoněk 1980, 1982), analogickým způsobem přistupuji nyní k obdobnému zpracování substantiv 1. deklinace (rozbor adjektiv bude proveden souhrnně spolu s o-kmenovými formami 2. deklinace).

Problematika zpracování mykénských dokladů 1. deklinace (a rovněž i 2. deklinace) je spojena s některými potížemi, jež se neobjevovaly u konsonantických a samohláskových, resp. diftongických kmenů 3. deklinace. Předně postrádá výrazový soubor 1. a 2. deklinace onu bohatou vnitřní diferenciaci, která dovoľovala výrazy 3. deklinace členit do celé řady dílčích kmenových subkategorií, a tak se masa dokladů obou deklinací, v mykénštině značně frekventovaných, jeví jako málo rozčleněná, a tudíž nepřehledná. Za druhé mají jména 1. deklinace (a ještě ve větší míře to platí o 2. deklinaci) koncovky toho typu, že celá řada z nich (zvláště v singuláru) byla zachycována v grafickém systému lineárního písma B zcela stejným způsobem, takže v mnoha případech nelze přesněji určit pád daného slova. Z těchto důvodů bude tedy u 1. deklinace zvláště zapotřebí, abychom soustředili svou pozornost především na doklady s bezpečnou interpretací.

Mykénské výrazy 1. deklinace jsou nejčastěji feminina, méně často maskulina. Maskulina mají charakter čistých \bar{a} -kmenů na $-\bar{a}s$, feminina 1. deklinace se člení na \bar{a} -kmeny (typ *agorā*) a na *ja*-kmeny s redukováným $-ja$ za starší $-j\bar{a}$ (typ *hiereia* a typ *torpedza*). Krátkost koncového *a* nelze u těchto dvou typů prokázat přímo z rozboru lineární ortografie (lineární písmo B nerozlišovalo mezi dlouhými a krátkými samohláskami), na jejich mykénskou existenci lze v podstatě usuzovat pouze na základě buď historicko-morfologických úvah (u typu *torpedza* se sibilantním zakončením) nebo prostě pozdějších alfabetských analogií (u typu *hiereia*).

A. FEMININA

1. Apelativa ženského rodu

a) *ā*-kmeny

V mykénských textech se objevuje celá řada *ā*-kmenových apelativ, mezi nimiž mají bezpečnější interpretaci zejména následující výrazy:

e-ko-raš	KN Dk 969 PY Cn 655+	<i>agora</i> , zde snad „soubor“, srov. <i>agorā</i> „náměstí“	nom. sg.
a-ma	KN E 845+	<i>amā</i> „žeň“?, srov. <i>amaō</i> „žnu, sbírám“, <i>amē</i> „žeň“	nom. sg.?
a-ni-ja	KN Sd 4402+ PY Sd 1315	(<i>h</i>) <i>āniai</i> „otěže“ srov. <i>hēniai</i>	nom. pl.
a-ni-ja-pi	KN Sd 4401+	(<i>h</i>) <i>āniāphi</i> „s otěžemi“	instr. pl.
a-ni-ja-e	PY Sb 1315	(<i>h</i>) <i>āniāe</i> ?	nom./ak. du.
a-ro-pa	PY Fr 1225+	<i>aloiphā</i> „mast“ srov. <i>aloiphē</i>	nom. sg.
a ₃ -ka-sa-ma	PY Jn 829	<i>aiksmans</i> „hrot oštěpu“, srov. <i>aikhmē</i> „oštěp“	ak. pl.?
di-pte-ra	PY Ub 1318	<i>diptherā</i> , - <i>ai</i> „vydělaná kůže“, srov. <i>diptherā</i>	nom. sg. (du.) pl.
di-pte-ra ₃	PY Sb 1315	—“—	nom. pl.
do-e-ra	KN Ai 824+ PY Ae 303+	<i>doelā</i> , - <i>ai</i> „služebnice, otrokyně“, srov. <i>doulē</i>	nom. sg./pl.
e-ka-ra	PY Ta 709	<i>eskharā</i> „krb“, srov. <i>eskharā</i>	nom. sg.
e-ke-i-ja	PY Va 1324	<i>enkhe(h)iai</i> „druh oštěpu“, srov. hom. <i>enkheis</i> „oštěp“	nom. pl.?
e-pi-ki-to-ni-ja	KN L 693	<i>epikhitōnia</i> „kovové příslušenství oděvu“, srov. <i>khitōn</i> „oděv“	
e-pi-ko-wa	KN Fh 343	<i>epikhowā</i> „olej k natírání“, srov. <i>epikhoa: katakhysis</i>	
e-qe-a-o	KN V 56	(činitelské jméno?)	gen. pl.
e-ra-wa	KN F 841	<i>elaiwā</i> , - <i>ai</i> „oliva (strom)“, srov. <i>elaiā</i>	gen. sg.
e-ri-ka	KN So 894+	<i>helikās</i> „vrba“, „vrbové dřevo“, srov. ark. <i>helikē</i> „vrba“	gen. sg.
e-ru-mi-ni-ja	PY Vn 46	<i>elumniai</i> „střešní trámy“, srov. <i>elymniai</i> Hesych.	nom. pl.
i-qi-ja	KN Sd 4409+	(<i>h</i>) <i>ikk^wiā</i> , - <i>ai</i> „vůz“?, srov. adj. <i>hippios</i> „koňský“	nom. sg. nom. du.
ka-da-mi-ja	MY Ge 604	<i>kardamiā</i> (druh koření), srov. <i>kardamon</i> „feřicha“	
ka-pi-ni-ja	PY VN 46	<i>kapniās</i> „komín“, srov. „komín“, srov.	gen. sg.
ke-ro-si-ja	PY An 261+	<i>geronsiā</i> ?, „sném starších“, srov. <i>gerousiā</i>	
ki-ra	MY V 659	<i>gilā</i> „holčička“, srov. hom. <i>neogilos</i> „novorozené“	
ki-ri-ta	KN G 820	<i>krithān</i> , - <i>ans</i> „ječmen“ srov. <i>krithē</i>	ak. sg./pl.

ko-te-ri-ja	PY Ta 709	<i>khō(s)tēria, -ai?</i> „nářadí příslušící ke krbu“, srov. <i>khōnnými</i> „házet, vršit“	nom. pl. f.
ko-to-na	PY Aq 64+	<i>ktoinā, -ān, -ai, -ans</i> „zeměd. půda“; srov. <i>ktoinai: dēmos memerismenos</i> Hesych.	nom., gen. sg.
ko-to-i-na	KN Uf 1031+	<i>ktoinā</i>	nom./ak. pl.
ko-to-na-o	PY Eb 297+	<i>ktoināōn</i>	gen. pl.
ko-to-no	PY Eb 338+	<i>ktoinō</i>	ak. du.
ko-wa	KN Ag 1654+ PY Aa 62+	<i>korwā, -ai</i> „dívka“, srov. <i>korē</i>	nom. sg., du., pl.
ku-su-to-ro-qa	KN B 817 PY ED 411+	<i>ksunstrokwā</i> „souhrn“, srov. <i>systrophē</i>	nom. sg.
me-ra-pi*	PY Cn 418	<i>malāphi</i> „pod operadlem“, srov. <i>malē</i> „operadlo“	instr. pl.
mi-ta	MY Ge 602+	<i>minthā-, máta</i> “, srov. <i>minthē</i>	
o-ka	PY Ub 1318	<i>okhā</i> „opěra, řemen“, srov. <i>okheus</i>	nom. sg.
o-ka	PY An 657+	<i>orkhā</i> „stráž“, srov. <i>arkhē</i> „vláda“, <i>orkhamos</i> „velitel“	
o-pa	KN Am 821+ PY Sh 736+	<i>opā, -ās?</i> , „daň, dávka“?	nom., gen., sg.
pa-ra-wa-jo	KN Sk 789+ PY Sh 737	<i>paraw(w)aiō?</i> „lícnice přílby“ srov. <i>pareiai</i>	nom. du.
pe-te-re-wa	— viz pte-re-wa		
pi-a ₂ -ra srov. i	PY Tn 996	<i>phi(h)alai</i> „pánev“, srov. <i>phialē</i> „číše“	nom. pl.
pi-je-ra ₃	PY Ta 709	<i>phi(h)elai</i>	nom. pl.
pi-ri-ja-o	PY Vn 46	<i>phliāōn</i> „zárubeň dveří“, srov. hom. <i>phliai</i>	gen. pl.
po-ka	KN Dp 997+	<i>pokai</i> „rouno“, srov. <i>pokos</i>	nom. pl.
po-qa	PY Un 138 TH Ug 17 KN Gv 862	<i>phorg^{wa}-</i> „jídlo, krmivo“, srov. <i>phorbē</i>	
po-qe-wi-ja	PY Sb 1315	<i>phorg^{wei}ai</i> „ohlávka“, srov. <i>phorbēiā</i>	nom. pl.
po-qe-wi-ja-i	PY An 1282	<i>phorg^{wei}aihi</i>	dat./lok. pl.
po-ro-ko-wa	KN Fh 350	<i>prokhowā</i> „výlevka“?, srov. <i>prokhoē</i> „konvička“	nom. pl.
pte-no	KN Sd 4402+	<i>pternō</i> „nožní opěra“, srov. hom. <i>pternē</i> „pata“	nom. du.
pte-re-wa	KN Se 879+	<i>ptelewās</i> „jilm“, srov. hom. <i>pteleē</i>	gen. sg.
pe-te-re-wa	KN So 894	<i>ptelewās</i>	gen. sg.
pu-ka-ta-ri-ja	KN L 474+	<i>puktaliai</i> „dvojité látka“, srov. <i>ptyktos</i> „složený“	nom. sg.
pu-ta-ri-ja srov. i	KN E 849	<i>phutaliā</i> „sad“, srov. <i>phytaliā</i>	nom. sg. nebo pl.
pu-te-ri-ja	KN Uf 981+	<i>phutaliān?</i>	ak. sg.
qa-si-re-wi-ja	KN As 1516+ PY Tn 711	<i>g^{wasilē}wiā</i> „sídlo g ^{wasilē} wa“, srov. <i>basileia</i> „královláda“	dat. sg.
]qo-i-na[KN X 7735	<i>k^{woi}nā</i> „trest“, srov. <i>poine</i>	

ra-wa-ke-ja	KN As 1516	<i>lawagetiā?</i> (chybně místo ra-wa-ke-si-ja?) „sídlo lawagety“, srov. <i>lāgetās</i>	
ra-wi-ja-ja	PY Aa 807+	<i>lāwīaiāi</i> „zajatkyň“, srov. hom. <i>lāiades</i> , ion. <i>lēiē</i> , dór. <i>lāiē</i>	nom. pl.
ra-wi-ja-ja-o	PY Ad 686	<i>lāwīaiāōn</i>	gen. pl.
ta-ra-si-ja	KN Lc 535+ PY Jn 310+	<i>talasiā, -ān</i> (jednotka surovinného materiálu), srov. <i>talasiā</i> „předení vlny“	nom./ak. sg.
te-o-po-ri-ja	KN Ga 1058	<i>theophoriā</i> (název slavnosti?), srov. <i>theophoriā</i> „boží majetek“	nom. sg.
ti-ra	KN Od 681+	<i>tilai?</i> „chumáč vaty“ srov. <i>tillō</i> „trhám“	
to-pa	PY Ub 1318	<i>torpās</i> „koš?“ srov. <i>tarpē</i> Pollux	gen. sg.
to-ro-qa	KN Fh 358+	<i>trok^whā</i> „pokrm, jídlo“, srov. <i>trofē</i>	nom. sg.
srov. i to-qa	KN Fh 358+		
tu-ru-pte-ri-ja	PY An 35+	<i>struptēriās</i> „kamenec“, srov. <i>struptēriā</i>	gen. sg.
tu-ru-pe-te- (-ri-ja)	KN X 986		
wo-ka	PY Sa 487+	<i>wokhā, -ai</i> „vozidlo“, srov. hom. <i>okhea</i>	nom. nebo dat. sg.
zo-a	KN Nc 4473+	<i>dzoā?</i> „olej z druhého lisování?“ srov. <i>dzoē</i> Hesych.	nom. sg.

Patří sem zřejmě i řada dalších výrazů, j. e-pi-ro-pa-ja KN (vztah k zpracování vlny), ka-tu-re-wi-ja-i PY (dat. pl.), trojice výrazů ki-ri-te-wi-ja KN, PY (nom. pl.), -ja-i KN (dat.-lok. pl.), -ja-pi PY (instr. pl., označení žen s náboženskou funkcí), dále ne-we-wi-ja KN, PY (nom. pl.), -ja-o PY (gen. pl., označení žen činných v textilní výrobě), ne-qa-sa-pi (instr. pl.), o-pi-i-ja-pi KN *opi-hiāphi* (instr. pl., část otěží?), o-pi-ke-re-mi-ni-ja PY *opi-kelemnians* nebo *opi-krēmniāns* (ak. pl.), o-pi-ke-re-mi-ni-ja-pi PY (instr. pl.; součást vozu?), pe-di-je-wi-ja PY (nom. pl.; typ zbraně?), pe-*65-ka PY, po-re-e-ke-te-ri-ja PY *pro(h)elektēriā* (příslušenství zbroje, srov. *helkoō* „táhnu“), qa-ka-na-pi KN (instr. pl.), qe-ra-na PY (název nádoby), sa-pa KN, MY (tkanina?), ti-ta-ma KN (nom. pl.), -ma-i KN (dat. pl.), to-u-ka KN (srov. *teukhō?*), we-ke-i-ja KN (srov. *ergasiā* „společenství řemeslníků“), wo-ro-ne-ja MY *worneiā* (srov. *arēn* „beránek, jehně“).

b) ja-kmeny

V poměrně značné míře jsou v mykénštině doloženy ja-kmeny. Nejčastěji to bývají názvy ženských profesí na *-eia* (např. i-je-re-ja) či *-ria* (me-re-ti-ri-ja), me-re-ti-ra₂ aj.), časté je i zakončení *-za* < *-dja*, *-gja*, *-kja* (to-pe-za), méně časté je *-sa* < *-tja*.

a-ke-ti-ra ₂ =	PY Aa 815+	<i>akestriāi</i> „švadlena“, srov.	nom. pl.
a-ke-ti-ri-ja	KN Ai 739+	<i>akestria</i> nebo <i>askētriāi</i>	nom. du.
	PY Aa 85+	„pracovnice“ srov. <i>askō</i>	nom. pl.?
		„zhotovují“	
a-ke-ti-ra ₂ -o	PY Ad 290+	<i>akestriāōn</i> atd.	gen. pl.
a-ke-ti-ri-ja-i	PY Un 219+	<i>akestriāhi</i> atd.	dat. pl.
	MY Fo 101+		

Srov. i				
a-ze-ti-ri-ja	KN Ap 694+	(grafická nebo fonetická varianta)	nom. pl.	
a-re-ke-te-ja	KN Ak 5009+	<i>alaketetai</i> nebo <i>-ai</i> , „přadlený“,	nom. pl.	
	PY Aa 89	srov. <i>ēlakatē</i> „přeslice“	nebo dat.	
	TH Of 34		sg.	
a-re-ke-te-ja-o	PY Ad 677	<i>alaketetaiōn</i>	gen. pl.	
à-ra-te-ja-o	PY Ad 380	<i>alaketetaiōn</i> (chybně)		
a-ro-u-ra	PY Eq 213	<i>arourans</i> „zemědělská půda“,	ak. pl.	
		srov. hom. <i>aroura</i>		
a ₃ -sa	PY Un 1426	<i>aisa</i> „podíl“ srov. <i>aisa</i>	nom. sg.	
	TH Ug 14			
i-je-re-ja	KN Fp 1	(<i>h</i>) <i>iereia</i> , <i>-ās</i> „kněžka“	nom./gen.	
	PY Ae 303+	srov. <i>hiereta</i>	sg.	
i-te-ja-o	PY Ad 684	(<i>h</i>) <i>istetaiōn</i> „tkadlena“, srov.	gen. pl.	
		<i>histos</i> „tkalcovský stav“		
me-re-ti-ri-ja	PY An 62	<i>meletriai</i> „mlečka“	nom. pl.	
me-re-ti-ra ₂	PY Ab 789			
me-re-ti-ra ₂ (-o)	PY Ad 308	<i>melatriaiōn?</i>	gen. pl.	
pe-ki-ti-ra ₂	PY Ab 578+	<i>pektriai</i> „mykačka vlny“	nom. pl.	
pe-ki-ti-ra ₂ -o	PY Ad 694	<i>pektriaiōn</i>	gen. pl.	
ra-pi-ti-ra ₂	PY Ab 555	<i>raptrirai</i> „švadlený“,	nom. pl.	
		srov. <i>rhaptria</i>		
ri-ne-ja	PY Ab 745	<i>lineiai</i> „zpracovatelky lnu“?,	nom. pl.	
		srov. <i>linon</i> „len“		
ri-ne-ja-o	PY Ad 670+	<i>lineiōn</i>	gen. pl.	
su-za	KN F 841+	<i>sūtsai</i> < * <i>suk-jai</i> „číkovník“	nom. pl.	
	PY Er 880	srov. <i>sūkon</i>		
to-pe-za	KN V 280	<i>torpedza</i> < * <i>tr-pedja</i> „stůl“	nom. pl.	
		srov. <i>trapedza</i>		
to-pe-zo	PY Ta 715	—“ (chybná grafika)?	nom. du.?	
wa-na-so-l	PY Fr 1222+	<i>wanasso(i)hjin?</i> „dvěma	dat. du.??	
		královnám“, srov. <i>wanassa</i>		
wa-no-so-i	PY Fr 1219	—“ (chybná grafika)	dat. du.??	
we-pe-za	PY Ta 713	(<i>h</i>) <i>wepedza</i> nebo (<i>h</i>) <i>wespedza</i>	nom. sg.	
		„stůl o šesti nohách?“		
srov. i				
e-ne-wo-pe-za	PY Tn 642+	<i>ennewopedza</i> „stůl s devíti	nom. sg.	
		nohami?“		
we-we-si-je-ja	PY An 762	<i>werwesieiai</i> „zpracovatelka vlny“,	nom. pl.	
		srov. <i>eiros</i> „vlna“		
we-we-si-jo-ja-o	PY Ad 318	<i>werwesieiaiōn</i>	gen. pl.	
wi-ri-za	KN Od 2026	<i>wridza</i> „křen“, srov.	nom. sg.	
	PY Un 249	<i>rhidza</i>		

Pravděpodobně sem patří i výrazy do-ge-ja?, PY, e-ne-re-ja KN, e-ro-pa-ke-ja KN⁺, MY, ka-ru-ti-je-ja-o PY (gen. pl.), ku-ri-na-ze-ja? PY, o-nu-ke-ja PY (nom. pl.), o-nu-ke-ja-jo PY (gen. pl.), o-ti-ri-ja, o-ti-ra₂ PY (nom. pl.), o-ti-ra₂-o PY (gen. pl.), pa-ke-te-ja PY (nom. pl.), pa-ke-te-ja-o PY (gen. pl.), ra-qi-ti-ra₂ PY (nom. pl.), ra-qi-ti-ra₂-o PY (gen. pl.), te-pe-ja KN, TH, (nom. pl. nebo dat. sg.), te-pe-ja-o PY (gen. pl.), we-ra-te-ja KN, we-ra-ti-ja KN — většinou bezpečné doklady ženských činností, avšak zatím bez spolehlivější etymologie.

2. Vlastní jména ženského rodu

K *ā*-kmenům, resp. *ja*-kmenům, patří i celá řada vlastních jmen osobních (lidí i bohů), místních, resp. etnik. Mezi *ā*-kmeny a *ja*-kmeny tu nerozlišujeme, protože zejména u etymologicky méně jistých výrazů není vždy takové rozlišení možné.

a) Jména smrtelných osob

Z osobních jmen vyjímáme aspoň ta, která mají poměrně spolehlivou interpretaci a přijatelné paralely v alfabetické řečtině. Jsou to např. a-da-ra-te-ja PY *Adrāsteia*, a-pi-do-ra MY *Amphidōraī* (dat.), a-re-ka-sa-da-ra MY *Aleksandra*, a-ti-ke-ne-ja MY *Antigeneīai* (dat.), a₃-wa-ja PY *Aiwaiā?*, srov. hom. *Aiaiē*, i-do-me-ne-ja PY *Idomeneia*, ke-ra-me-ja KN *Kerameia?*, ke-sa-da-ra PY *Kes(s)andrā?*, srov. *Kassandrā*, me-ki-to-ki-ri-ta PY *Megistokritā*, pu-ri-ka-ra KN *Philagrā*, pi-ri-ta PY *Philistā*, pi-ro-pa-ta-ra PY *Philopatrā*, pi-ro-wo-na *Philowoinā?*, pu-wa KN *Purwā*, srov. *Pyrrhā*, re-ka PY *Leschā*, si-ma PY *Simā*, te-o-do-ra MY *Theodōrā* — a několik desítek dalších ženských osobních jmen s méně jistou fonetickou interpretací.

b) Jména ženských božstev

a-ta-na-po-ti- -ni-ja	KN V 52	<i>Athānāi Potniāi</i> „Paní Atháná“ srov. hom. <i>potni' Athēnaie</i>	dat. sg.
di-u-ja	PY Cn 1287+	<i>Diwjas, Diwjai</i> (ženský protějšek <i>Diūv</i>)	gen., dat.
di-wi-ja	KN Xd 97 PY An 607		
e-ra	PY Tn 316+ TH Of 28	<i>Hērāi</i> „Héfe“ srov. <i>Hērā</i>	dat.
e-re-u-ti-ja	KN Gg 705+	<i>Eleuthiāi</i> ; srov. hom. <i>Eleithyia</i> , krét. <i>Elethyia</i> lak. <i>Eleuthiā</i>	dat.?
i-pe-me-de-ja	PY Tn 316	<i>Iphemedēiāi</i> , srov. hom. <i>Iphimedeta</i>	dat.
i-qe-ja	PY An 1281	(<i>H</i>) <i>ikk'weidi</i> „Paní koní“ srov. hom. <i>hippeios</i> „koňský“	
pe-re-82	PY Tn 316+	<i>Preswāi?</i> , srov. <i>Persē</i> , <i>Persephone</i>	dat.
po-ti-ni-ja	HN Gg 702+ PY An 1281+ MY Oi 701+ TH Of 36	<i>Potnia</i> , - <i>ās, āi</i> „Paní“ vesměs jako označení božstva, často s dalšími atributy, srov. hom. <i>potnia</i> (viz i níže)	nom., gen., dat.
po-si-da-e-ja	PY Tn 316	<i>Posidāeīai</i> , ženský protějšek Poseidóna	dat.
qe-ra-si-ja	KN Fp 1+	srov. hom. <i>potnia thērōn</i> , „Paní zvířat“, srov. <i>thēr</i> „zvíře“	dat.
si-to-po-ti-ni-ja	MY Oi 701	<i>Siton potniāi</i> „Paní obilí“, srov. <i>Sitō</i> jako atribut Démétrý	dat.

Do téže kategorie asi náleží i výraz *wa-na-sa* PY Tn 316 (dat.) a snad i *do-qe-ja* PY An 607.

c) Místní jména

Z bezpečněji interpretovaných místních jmen uvádíme:

<i>a-ka-wi-ja-de</i>	KN C 914	<i>Akhaiwiān-de</i> , srov. <i>akhaiā</i>	ak. sg. + -de
<i>a-pa-ta-wa</i>	KN C 902 ⁺	<i>Aptarwā</i> srov. <i>Apterā</i>	
<i>de-we-ro-a₃-ko-ra-i-ja</i>	PY Ng 3194	<i>Deuro-argolaiā</i> „Přední provincie“ (před pohořím Aigaleon)	
<i>di-ka-ta-de</i>	KN Fp 7 ⁺	<i>Dikatān-de</i> , srov. <i>Diktē</i>	ak. sg. + -de
<i>ku-do-ni-ja</i>	KN Ce 59 ⁺	<i>Kudōniā</i> , srov. <i>Kydōniā</i>	
<i>ku-do-ni-ja-de</i>	KN L 588	<i>Kudōniān-de</i>	ak. sg. + -de
<i>pe-ra₃-ko-ra-i-ja</i>	PY Ng 332 ⁺	<i>Per-aigolaiā</i> „Zadní provincie“	
<i>pé-ra-lo-ra-i-ja</i>	PY Pa? 398	(za pohořím A.)	
<i>pi-82</i>	PY Ac 1276 ⁺	<i>Piswā?</i> , srov. <i>Pisa</i>	
<i>pi-82-de</i>	PY Vn 20	<i>Piswānde</i>	ak. sg. + -de
<i>te-qa-de</i>	MY X 508	<i>Theg^wands-de</i>	ak. sg. + -de
	TI (pečetní střípek)		

Srov. dále i *a-ke-re-wa* PY, *-wa-de* PY, *a-pi-ke-ne-a* PY *Amphige-nea?* (podle kontextu místní jméno!), *a-si-ja-ti-ja* PY⁺, resp. i *a-sa-ti-ja*, *a-(.)ta₂??*, *da-83-ja* KN, *-ja-de* KN (ak.), *-ja-i* KN (dat.-lok.), *e-ra* KN⁺, *e-ra-de* KN (ak.), *e-sa-re-wi-ja* PY⁺, *ke-i-ja-ka-ra-na* PY *-krānā?* „pramen“ vedle zřejmě souznačného *ze-i-ja-ka-ra-na* PY, *ke-re-za* PY, *ki-ri-ta-de* KN⁺ (ak.), *ki-ri-ta-i* KN (dat.-lok.), *ma-sa* KN⁺, *ma-sa-de* KN (ak.), *me-ta-pa* PY⁺, *-pa-de* PY (ak.), *me-za-na* PY⁺, srov. *Messēnē*, *me-za-ne* (chyba písaře), *o-na* KN, PY, (*o-na-de* KN, *pa-ki-ja-na* PY⁺, *qa-ra* KN⁺), *ra-u-ra-ti-ja* PY *Lauranthiās* (gen. sg.), *ra-wa-ra-ti-ja* PY, *ra-wa-ra-ta₂* PY⁺, *ro-o-wa* PY, *sa-ma-ra* PY⁺, *sa-ma-ra-de* PY (ak.), *se-to-i-ja* KN⁺, *su-ki-ri-ta* KN⁺ *Sugrita?*, srov. *Sybrita*, *ta-pi* KN (instr.), *te-mi-ti-ja* PY *Themistiā*, *ti-mi-ti-ja* PY (gen.?), *tu-ni-ja* KN⁺, *-ja-de* KN (ak.), *u-pa-ra-ki-ri-ja* PY, *u-po-ra-ki-ri-ja* PY, srov. *Hyperakria*.

d) Etnika

Zvláštní skupinu tvoří *a*-kmenová ženská jména, odvozená od místních jmen; od původu to jsou apelativa, v mykénských textech vystupují buď jako skutečná etnika (obyvatelská jména; v tom případě bývají v plurálu) anebo již jen jako jména jednotlivých osob, bez přímého vztahu ke konkrétním místům:

<i>a-pa-te-wa-ja</i>	KN	<i>Aptarwaiāi</i> , ženy z Aptarwy, Aptery	nom. pl.?
<i>ka-pa-ti-ja</i>	PY	<i>Karpathiā</i> , žena z Karpathu? srov. <i>Karpathios</i>	
<i>ka-pa-si-ja</i>	PY	<i>Karpasiā</i>	
<i>ki-ni-di-ja</i>	PY	<i>Knidiāi</i> „ženy z Knidu“, srov. <i>Knidios</i>	nom. pl.
<i>ki-ni-di-ja-o</i>	PY	<i>Knidiāon</i>	gen. pl.

mi-ra-ti-ja	PY	<i>Milátiai</i> , ženy z Milétu, srov. <i>Milēstos</i>	nom. pl.
mi-ra-ti-ra	PY	—“— (chyba písafé)	
mi-ra-ti-ja-o	PY	<i>Milátiaōn</i>	gen. pl.
pa-i-ti-ja	KN	<i>Phaistia</i> , žena z Faistu	nom. sg.
re-u-ka-ta-ra-ja	PY	<i>Leuktraid</i> , srov. místní jméno <i>Leuktron</i>	
ru-ki-ti-ja	KN	<i>Luktia</i> , žena z Luktu, pozdějšího Lyktu	nom. sg.
te-qa-ja	KN, PY	<i>Thegwaiá</i> , žena z Théb, srov. <i>Thēbaios</i>	nom. sg.
tu-ri-si-ja	KN	<i>Turisiai</i> , ženy z Tulissu, Tylissu	nom. pl.??

Lze k nim přiřadit i ženské osobní jméno po-ni-ke-ja KN *Phoinikeiai* „Foiničanka?“ (dat.). Dále sem pravděpodobně patří i výrazy da-te-we-ja KN (nom. pl.), da-wi-ja KN, e-wi-pi-ja PY *Euripiai?* (nom. pl.), ka-ta-ra KN *Katrai?* (nom. pl.) s dalšími pádovými formami ka-ta-ra-i KN (dat.-lok. pl.) a ka-ta-ra-pi KN (instr. pl.), ki-ma-ra PY, ki-ma-ra-o PY (nom., gen. pl.), ku-ta-ti-ja KN, pa-ki-ja-ni-ja PY, po-ra-i PY (dat.-lok. pl.) vede po-ra-pi PY (instr. pl.), qa-mi-ja KN. Některé z těchto jmen mají zároveň doložené i mužské paralely na -jo. Adjektiv utvořených od místních jmen je ovšem větší množství, zde jsme registrovali pouze výrazy doložené v substantivní funkci.

Většina vlastních jmen, která jsme uvedli v předchozím výkladu patří k čistým *ā*-kmenům: k *ja*-kmenům náleží některá osobní jména, jako a-da-r-a-te-j-a, a-ti-ke-ne-ja, i-do-me-ne-ja, ke-ra-me-ja, po-ni-ke-ja, dále apelativum po-ti-ni-ja *potnia*, užívané ve jménech božstev, a asi i božská jména e-re-u-ti-ja, do-qe-ja, i-pe-me-de-ja, i-qe-ja, po-si-da-e-ja, wa-na-sa (třebaže ne vždy s plnou mírou jistoty).

Přehled pádových tvarů *ā*-/ja-kmenových feminin

	Sg.		Du.		Pl.	
Nom.	-a	- <i>ā</i>	-o	- <i>ō</i>	-a	- <i>ai</i>
			-a?	- <i>ā?</i>		
			-a-e?	- <i>āe?</i>		
Gen.	-a	- <i>ās</i>	-o-i?	- <i>oīn?</i>	-a-o	- <i>āhōn</i>
Dat.	-a	- <i>āi</i>			-a-i	- <i>āhi</i>
Ak.	-a	- <i>ān</i>			-a	- <i>ans(-de)</i>
Instr.					-a-pl	- <i>āphi</i>

Výskyt krátkého *a* v nom. sg. předpokládáme v zakončeních -o-ja, -ri-ja, -ra₂, -sa, -za, ojediněle i v -ra (a-ro-u-ra) a -ni-ja (po-ti-ni-ja). Celý singulár má stejné grafické zakončení -a. Nejčastěji je doložen nominativ, porůznu i genitiv a dativ (zvláště u osobních jmen, přitom dativ hlavně u jmen bohyní); akuzativ je častější jen u místních jmen (především s allativní směrovou partikulí -de). Dlouhý diftong -*āi* v dat. sg. je konvenční transkripce, stejně možné by tu bylo i lokativní krátké -*ai*, doložené v řadě klasických řeckých dialektů (a předpokládané i pro arkadštinu).

V nom./ak. du. jsou doloženy jen innovační tvary, které vytlačily původní *-ai*. Vícekrát tu nacházíme *-o = -ō*, převzaté od *o*-kmenů (např. *to-pe-zo torpezō*; srov. *kalypsamenō* Hés., Erga 198, nebo att. *tō*, platné i pro nom./ak. du. fem.). Inovační *ā*-kmenové *ā*, doložené v klasických řeckých dialektech, se snad nachází v tvaru *ko-wa PY Ab 379*, který plní funkci duálu, ale může jít i o příležitostné užití nom. pl. místo nom. du. Ojedinělé je i *-a-e = -āe* (*a-ni-ja-e (h)āni-jāe*), jež bývá vykládáno jako zmíněné inovační duálové *-ā*, zvýrazněné zakončením *-e*, převzatým od 3. deklinace. Tento tvar, jak ještě uvidíme, má paralelu i u *a*-kmenových maskulin. Tvarové kolísání nom./ak. duálu ukazuje na nedostačnou fixaci těchto pádů v mykénštině. Nejistý je i výklad výrazu *wa-na-so-i* jako duálového *wanas(s)oin* (gen.-dat.), jež by odpovídalo arkadskému *toin*, užívanému pro všechny tři rody. CHADWICK, Docs.² 478, dává však přednost plurálové interpretaci *wanas(s)oihi* (dat./lok. pl.).

Plurálové tvary jsou podstatně lépe diferencované než singulárové; stejné grafické zakončení má jen nom. a ak., kdežto gen., dat. i instr. se navzájem liší, a to velmi výraznými koncovkami. V nom. pl. se pod zakončením *-a* skrývala již koncovka *-ai*, jak o tom svědčí variantní grafika typu *di-pte-ra₃*, *pi-je-ra₃* se znakem *RA₃*, který se zpravidla foneticky interpretuje jako *rai*. Dativní *-a-i* bývá interpretováno jako *-āhi* s provedenou změnou *s > h*, zatímco všechny řecké dialekty v 1. tisíciletí př. n. l. mají *-aisi*, *āsi*, *esi* (vedle *-ais*), tj. tvar se zachovaným intervokálním *-s-* (nebo alespoň opět restituovaným). RUIJGHOVA interpretuje *-a-i = -ais* je většinou badatelů odmítána. Instr. pl. *-āphi* funguje jako opravdový paradigmatický pád s instrumentálně-sociativní funkcí, ale s eventuálním lokativním zabarvením u pomnožených místních jmen. — Nejčastěji je doložen nominativ pl., dosti častý je i genitiv (u jmen činitelských a etnik) a dativ pl., ostatní pády jsou poměrně ojedinělé. Celkem rozeznáváme u feminin 1. deklinace v sg., du. a pl. 7 různých grafických forem, a to *-a*, *-o*, *-a-e*, *-o-i*, *-a-o*, *-a-i*, *-a-pi*, z toho jsou však dvě pouze zcela ojedinělé (*-a-e*, *-o-i*), přičemž o první z nich není jisté, zda jde o tvar feminina a o druhé, zda jde vůbec o 1. deklinaci.

B. MASKULINA

1. Apelativa mužského rodu

Na rozdíl od feminin 1. deklinace patří všechna maskulina této deklinace k *ā*-kmenům. Nejbezpečněji interpretované jsou z nich tyto:

do-po-ta	PY Tn 316	<i>dospotāi</i> „pán“ (ablautová varianta <i>doms-</i> nebo <i>dms-</i> — vedle alfabetského <i>dems-</i>), srov. <i>despotēs</i>	dat. sg.
e-qe-ta	KN Am 821 + PY An 519 +	(<i>h</i>) <i>ek^wetās</i> , <i>-ai</i> „průvodce, následovník“ <i>m</i> „člen družiny“, srov. <i>hepetās</i> Pindaros	nom. sg. nom. pl.

e-ge-ta-e	KN Am 821	(h)ek ^w etāe	nom. du.
e-ge-ta-i	PY Am 607	(h)ek ^w etā(h)i	dat. pl.
e-re-ta	KN As 5941+	eretai „veslař“, srov.	nom. sg.
	PY An 1+	eretēs	nom. pl.
e-re-ta-o	PY Ad 684	eretāōn	gen. pl.
i-ke-ta	KN B 779	(H)iketās „prosebník“ (zde osobní jméno), srov. hiketēs	nom. sg.
ki-ti-ta	PY An 610+	ktitān, -ai „osadník, obyvatel“, srov. ktitēs Eurip.	ak. sg. nom. pl.
ku-na-ke-ta-i	PY Na 248	kunāgetāhi „lovec“, srov. hom. kynēgetēs, dor. kunāgetās	dat. pl.
me-ta-ki-ti-ta	PY An 610	metaktitai „noví osadníci“, srov. metoikos, srov. i myk. ki-ti-ta (výše)	nom. pl.
pe-re-ku-ta	PY An 172	presgutās „stařec“, srov. att. presbytēs, dór. preigeutās	nom. sg. nebo pl.
qo-u-qo-ta	KN L 480	G ^w oug ^w otāi „Pasák skotu“ (mužské osobní jméno), srov. boubotās Pindaros	dat. sg.
qo-qo-ta-o	PY Ea 270+	g ^w og ^w otāo, -ā(h)ōn	gen. sg. nebo pl.
		lāwagetās, -tai „vůdce lidu, velitel vojska“, srov.	nom. sg. dat. sg.
ra-wa-ke-ta	PY An 724+	lāgetās Pindaros	
su-qo-ta	PY Ea 822	sug ^w otās, ā(h)ōn „pasák vepřů“, srov. hom. sybōtēs, později sybotēs	dat. sg.
su-qo-ta-o	PY Ea 59+	sug ^w otāo, -ā(h)ōn	gen. sg. nebo pl.
te-re-ta	KN Am 826+	telestās, -ai, jméno významného úředníka, srov. telesta	nom. sg. nom. pl.
	PY Er 312	na nápise v Olympii z 6. stol. př. n. l. telestāōn	
te-re-ta-o			gen. pl.
to-ko-so-ta	KN V 150	toksotās „lučištník“ (zde snad mužské osobní jméno), srov. hom. toksotēs	nom. sg.
we-ka-ta	KN Ai 1012	wergatai „dělník, tažný vůl“ srov. bous ergatēs Archil. Sof.	nom. pl.
we-ka-ta-e	KN C 1044	wergatāe	nom./ak. du.

Náleží sem patrně i výrazy a₃-ki-pa-ta KN, PY aigi-pa(s)tās? „pastýř koz?“, srov. aiks „koza“ (nom., dat. sg.), ke-u-po-da PY kheuspondās? „osoba provádějící ulitbu?“, srov. kheō „liji“ a spondē „oběť, ulitba“ (nom. sg.?), ke-u-po-da-o KN⁺ (gen. sg. nebo pl.), ke-po-da PY (chybný tvar nom. sg.), ko-to-ne-ta PY ktoinetai?, „osoby držící půdu zvanou ktoinā“ (nom. pl.), srov. rhod. ktoinetai (nom. pl.), me-nu-a₂ PY⁺, me-nu-wa KN⁺, PY (nom. sg., titul úředníka, v Knóssu používaný pravděpodobně i jako vlastní jméno; srov. Minyai?), mi-ka-ta PY⁺ miktas?, -ai?, „osoba provádějící míšení?“ (nom. dat. eg., nom. pl.) srov. miktos „smíšený“, mo-ro-qa KN⁺, PY⁺ mo(i)ro-kk^ws „držitel podílu“, srov. moira „podíl, díl země“, a passasthai „mít v držení“ (nom. sg.; titul úředníka), o-pi-ti-ni-ja-ta PY⁺ (nom. sg., titul kněze), o-wi-de-ta-i PY⁺ owider-tā(h)i?? „stahovač ovčích kůží??“, srov. ois „ovce“ a deirō „dřu, stahuji“

(dat. pl.), o-*34-ta PY⁺ (nom. pl.), pe-qa-ta PY⁺ (dat. sg.; výraz užívaný k rozlišování dvou mužů stejného jména), po-ku-ta KN⁺, PY⁺ (nom. sg. a pl.; mužské činitelské jméno nebo úřední titul. druhá složka odvozena od *kheō* „lijí“, srov. *prokhytēs* = *prokhoos*), te-qa-ta PY, ti-ni-ja-ta PY (srov. výše o-pi-ti-ni-ja-ta), wa-ka-ti-ja-ta PY, we-re-ka-ra-ta PY⁺ (nom. pl.; mužské povolání).

2. Vlastní jména mužského rodu

Shora jsme uvedli již i některá osobní mužská jména na *-ās*, jež měla svůj původ ve jménech obecných; z dalších, etymologicky méně jasných jmen uvádíme výrazy au-to-a₂-ta PY, au-to-a₃-ta KN, ko-a-ta KN (dat.?), ko-a₂-ta PY, ku-ni-ta KN (dat.?), tu-we-ta *Thuwestai?* (dat. sg., srov. *Thyestēs*), wo-wi-ja-ta PY⁺.

	Sg.		Du.		Pl.	
Nom.	-a	-ās	-a-e	-ae	-a	-ai
Gen.	-a-o	-āo	?	?	-a-o	-āhōn
Dat.	-a	-āi			-a-i?	-āhí?
Ak.	-a	-ān			-a	-ans
Instr.					-a-pl?	-āpht?

Fonetické znění jednotlivých pádů jsou stejná jako u feminin; od nich se liší pouze v genitivu sg., kde mají maskulina koncovku *-āo*, ovlivněnou *o*-kmeny. Tento tvar má však tu nevýhodu, že se v písmě neliší od genitivu pl. V nom. sg. se předpokládá existence sigmatického *-ās*, rovněž ovlivněného ze strany *o*-kmenů, ale teoreticky je možná i pouhá koncovka *-ā* (srov. elejské *telesta*; homérské *hippota* má však krátké *a*, pravděpodobně jde o nominativní užití vokativu). Duálové zakončení *-ae* je doloženo v několika případech, *o*-kmenové zakončení *-ō* je u maskulin zatím bez dokladu.

Nejčastěji jsou opět doloženy nom. sg. a pl., velmi málo naproti tomu ak. sg. a dat. pl., bez dokladu je gen./dat. du., ak. a instr. pl., oba poslední pády lze však bez potíží rekonstruovat. To dovoluje uznávat pouhých 5 různých grafických zakončení u *ā*-kmenových maskulin (*-a*, *-a-o*, *-a-e*, *-a-i*, *-a-pi*).

Rozbor substantiv 1. deklinace nám pomohl sestavit základní soubor asi 130 bezpečně interpretovaných výrazů, k nimž se druží cca 120 dalších slov, patřících rovněž k 1. deklinaci, ale s interpretacemi více méně spekulativními. Celkový počet 250 slov je zhruba poloviční ve srovnání s cca 500 výrazy, které se nám v předešlých dvou statích podařilo identifikovat jako jména 3. deklinace, je třeba mít ovšem na paměti, že v tomto příspěvku jsme nepřihlíželi k adjektivům 1./2. deklinace, pokud neměla jasnou substantivní platnost. Zahrnutím adjektiv by se podle našich předběžných odhadů zvýšil počet *ā*-kmenových jmen zhruba na dvojnásobek, nepokládali jsme však za vhodné odtrhovat *ā*-ové tvary adjektiv 1./2. deklinace od *o*-ových forem.

LITERATURA

- BARTONEK, A.: Substantiva a adjektiva konsonantických kmenů 3. deklinace v mykénské řečtině, SPFFBU 25, 1980, 201—222.
- BARTONEK, A.: Substantiva a adjektiva samohláskových kmenů 3. deklinace v mykénské řečtině, SPFFBU 27, 1982, 223—234.
- RUIJGH, C. J.: Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien, Amsterdam 1967.
- VENTRIS, M.—CHADWICK, J.: Documents in Mycenaean Greek², Cambridge 1973.
- VILBORG, E.: A Tentative Grammar of Mycenaean Greek, Göteborg 1960.

**THE SUBSTANTIVES OF THE 1ST DECLENSION
IN MYCENAEAN GREEK**

The total number of reliably ascertained instances of the substantives of the 1st declension in Mycenaean Greek amounts to ca. 130 words, some other 120 Mycenaean substantives belonging here with a rather high probability. About a half of them, of course, are proper names. In any case, all the main types of the 1st declension are well documented in Mycenaean (feminine \bar{a} -stems, feminine \bar{a} -stems, masculine \bar{a} -stem).